

УДК 81 : 008 : 316.74

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/44-1-42>**Наталія ЗАКОРДОНЕЦЬ,***orcid.org/ 0000-0003-4202-5516*

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри іноземних мов

Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка

(Тернопіль, Україна) nataliia.zakordonets@tntpu.edu.ua**Ірина ЛЕВЧИК,***orcid.org/ /0000-0001-9655-3862*

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри іноземних мов

Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка

(Тернопіль, Україна) iralevchuk@tntpu.edu.ua**Оксана МАЗУР,***orcid.org/0000-0003-2428-4928*

кандидат педагогічних наук,

викладач кафедри іноземних мов

Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка

(Тернопіль, Україна) mazur@tntpu.edu.ua

ОСОБЛИВОСТІ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ В ПОЛІЕТНІЧНИХ ГРУПАХ У ДИСТАНЦІЙНОМУ НАВЧАННІ

Актуальність дослідження зумовлена вимушеною необхідністю переходу на дистанційне навчання і збільшенням привабливості та конкурентоспроможності вітчизняної освіти на міжнародному ринку освітніх послуг. Взаємодіючи зі студентами, які належать до різних етносів, викладач виступає в різних ролях, які можуть змінюватися, часто переходити з однієї до іншої. Як відомо, цифровізація є провідним трендом у розвитку вищої школи з початку XXI століття, проте до 2020 року вона торкалася переважно лекційних курсів, а практичні заняття лише доповнювалися за допомогою Інтернет-технологій. Під час навчання іноземних мов особиста взаємодія студентів із викладачем та між собою вважається важливою частиною процесу, що підвищує мотивацію та ефективність занять. Пандемія COVID-19 змусила навчальні заклади негайно перейти на дистанційний формат навчання, що загостило проблеми застосування інформаційно-комунікаційних технологій. Було розглянуто п'ять моделей взаємодії «викладач – студенти» у різних групах. Кожна модель має незаперечні переваги для різних видів діяльності. Вважаємо, що важливо змінювати моделі роботи в групах на очному та дистанційному навчанні. Кожна з них сприяє зростанню викладацької компетенції та суб'єктної позиції студента та позитивно впливає на освітню взаємодію. Результати дослідження показали, що в дистанційному форматі навчання у багатонаціональній групі добре зарекомендували себе дві моделі взаємодії: консультації та тьюторство, їх найпростіше здійснювати онлайн, оскільки немає необхідності особистої участі. Дистанційний формат навчання – вимушений захід, у ньому ще немає великого досвіду роботи. Роль викладача – фасилітатора, модератора та тренера – ефективно застосовувати очно. Вибрана роль залежить від завдань, поставлених перед студентами та викладачем у поліетнічній групі. У пошуку мотивації до навчання у такій групі найкраще буде звертатися до багатонаціональності студентів, оскільки дисципліна «Іноземна мова» сприяє як вивченню іноземної мови, так і адаптації до чужої культури.

Ключові слова: міжкультурна комунікація, дистанційне навчання, поліетнічні групи, іноземна мова, адаптація.

Nataliia ZAKORDONETS,
orcid.org/ 0000-0003-4202-5516
Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor at the Department of Foreign Languages
Volodymyr Hnatiuk Ternopil National Pedagogical University
(Ternopil, Ukraine) nataliia.zakordonets@tnpu.edu.ua

Iryna LEVCHYK,
orcid.org/ 0000-0001-9655-3862
Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor at the Department of Foreign Languages
Volodymyr Hnatiuk Ternopil National Pedagogical University
(Ternopil, Ukraine) iralevchyk@tnpu.edu.ua

Oksana MAZUR,
orcid.org/ 0000-0003-2428-4928
Candidate of Pedagogical Sciences,
Lecturer at the Department of Foreign Languages
Volodymyr Hnatiuk Ternopil National Pedagogical University
(Ternopil, Ukraine) mazur@tnpu.edu.ua

PECULIARITIES OF INTERCULTURAL COMMUNICATION IN POLYETHNIC GROUPS IN DISTANCE LEARNING

The relevance of the study is due to the forced need to move to distance learning and increase the attractiveness and competitiveness of domestic education in the international market of educational services. Interacting with students belonging to different ethnic groups, the teacher acts in different roles that can change, often moving from one to another. As you know, digitalization is a leading trend in the development of higher education since the beginning of the XXI century, but by 2020 it mainly affected lecture courses, and practical classes were only supplemented by Internet technology. When teaching foreign languages, personal interaction of students with the teacher and with each other is considered an important part of the process, which increases the motivation and effectiveness of classes. The COVID-19 pandemic forced educational institutions to immediately switch to distance learning, which exacerbated the problems of using information and communication technologies. Five models of teacher-student interaction in different groups were considered. Each model has undeniable advantages for different activities. We believe that it is important to change the models of work in groups in full-time and distance learning. Each of them contributes to the growth of teaching competence and the subjective position of the student and has a positive effect on educational interaction. The results of the study showed that in the distance learning format in a multinational group, two models of interaction have proved themselves well: counseling and tutoring, they are easiest to do online, as there is no need for personal participation. Distance learning format is a compulsory activity, it does not have much experience. The role of the teacher – facilitator, moderator and trainer – is effectively applied in person. The chosen role depends on the tasks set for students and the teacher in the polyethnic group. In search of motivation to study in such a group, it is best to turn to the multinational nature of students, as the discipline “Foreign Language” promotes both the study of another language and adaptation to another culture.

Key words: intercultural communication, distance learning, polyethnic groups, foreign language, adaptation.

Постановка проблеми. До початку пандемії вищі навчальні заклади накопичили багатий досвід у використанні Інтернет-технологій у процесі навчання іноземних мов, на різних платформах викладачі створюють систематизовані матеріали для різних немовних спеціальностей. Перехід на дистанційну форму навчання означав зміну формату навчального процесу, коли основну частину роботи студенти виконують поза контактними годинами з викладачем, а під час занять обговорюють результати та ставлять запитання. Перерозподіл навантаження разом із технічними та психологічними труднощами стали досвідом,

який заслуговує на аналіз та осмислення для розвитку застосування інформаційно-комунікаційних технологій (далі – ІКТ) у навчанні іноземної мови в новій постпандемічній реальності.

Мета роботи – дослідити зміни у структурі освітнього процесу та ставлення до них його суб'єктів, студентів та викладачів, сформулювати проблеми, які їм доводиться долати, та намітити шляхи їх вирішення та проаналізувати та узагальнити досвід взаємодії викладача зі студентами у різних ролях, щоб визначити оптимальні форми роботи у поліетнічних групах під час дистанційного навчання. Об'єкт дослідження – дистанційне

навчання іноземної мови з гібридним застосуванням ІКТ серед поліетнічних груп. Предмет дослідження – навчальна діяльність викладачів та студентів, а також їхня рефлексія.

Аналіз досліджень. Для науково-практичного забезпечення цифрового навчання необхідні дослідження фахівців із різних галузей: педагогіки, психології, методики, дидактики. Цифровізація навчання іноземної мови ще до пандемії COVID-19, коли відбувся різкий вимушений перехід на дистанційну форму навчання, стикалася з низкою викликів. Так, відносна новизна самої теми пояснює недостатню термінологічну чіткість. У дослідженні буде використано найбільш загальноприйнятю в сучасній вітчизняній парадигмі термінологію. Інтерес вітчизняних дослідників до використання ІКТ у процесі навчання іноземних мов студентів нелінгвістичних спеціальностей стабільно зростає з кінця ХХ ст. Поява нових технологій, які можна застосувати для підвищення якості освіти, потребує постійного осмислення як теоретиків, так і практиків. У публікаціях із цієї теми можна виокремити дві групи. До першої належать роботи, що розглядають методичний потенціал окремого інструменту з арсеналу ІКТ. Фокус на практичній стороні можна пояснити новизною інструментарію та складнощами його фрагментарного впровадження в освітній процес. Найчастіше в центрі уваги виявляється навчання окремим видам мовної діяльності, лексиці та граматиці (Adzima, 2020: 476); (Chen, Zou, Xie, 2021); (Lowenthal, Moore, 2020: 28); (Zimmerman, Altman, Simunich, 2020: 148).

У дослідженнях другої групи робиться спроба проаналізувати суть процесу дистанційного навчання, виявити його специфіку та перспективи застосування у максимальному обсязі (Chaka, Nkhobo, Lephala, 2020: 495); (Han, Resta, 2020: 22); (Hew, Jia, Gonda: 2020); (Metruk, 2020: 537). Як правило, йдеться про повноцінні онлайн-курси іноземної мови, впроваджені в освітній процес усіх форм навчання, а не лише очно-заочної. Вони сприймаються не як вимушена альтернатива традиційної формі, а як неминучий і навіть бажаний напрямок розвитку.

Серед позитивних сторін дистанційної форми навчання із застосуванням ІКТ відзначається вищий рівень психологічного комфорту як наслідок індивідуалізації процесу (Chen, Zou, Xie, 2021). Проте цей оптимізм поділяють не всі дослідники, як контраргумент наводиться низький рівень комп'ютерної грамотності і навичок самоорганізації, які, навпаки, є стресовими факторами (Chaka, Nkhobo, Lephala, 2020: 495). Крім того,

дистанційне навчання, на думку педагогів, може мати неоднозначний вплив на емоційну сферу, аж до аутизації, а також споживчих настроїв, що межують із повною відмовою від самостійних зусиль (Metruk, 2020: 537).

Виклад основного матеріалу. Проблема ефективної полікультурно орієнтованої організації навчальної взаємодії ставить перед установами вищої освіти такі завдання, як забезпечення міжкультурного діалогу в умовах взаємодії в поліетнічній групі, згладжування етнокультурних відмінностей у процесі навчання за збереження національної своєрідності, створення найбільш продуктивного освітнього простору для розвитку діалогу та міжнаціональної взаємодії, інтеграція того, хто навчається, в сучасне полікультурне середовище єдиного культурного та освітнього простору. Одна й та сама рольова модель викладання не завжди підходить у такому випадку.

Роль викладача-фасилітатора полягає в наданні підтримки та педагогічної допомоги студентам. М'яка, неімперативна підтримка покликана підвищити результативність та продуктивність навчання студентів. Така роль викладача добре виглядає у творчих проєктах та завданнях, спрямованих на зміну мисленнєвої діяльності.

Поняття «фасилітація» походить від англ. to facilitate – «полегшувати, сприяти, створювати сприятливі умови». Як сприятливі умови можна тлумачити дружнє поліетнічне середовище, яке досить легко створити щодо іноземної мови, оскільки у взаємодію вступають як мінімум три різні культури. Також підтримка та орієнтування потрібні студентам під час підготовки до проєктної роботи, круглого столу, конференції, тематичної дискусії, у складанні портфоліо.

Проведення занять у дистанційному режимі у першій половині 2020 року неминуче призвело до роботи викладача в позиції консультанта. Тут його роль реалізується через консультування, яке часто зосереджене на вирішенні якоїсь конкретної проблеми. Формат навчання змінився, і головним завданням стало навчити студента вчитися в нових умовах. Такий вид консультування мало підходить для іноземних студентів, які вивчають англійську мову. Причинами стали недостатнє технічне оснащення, відірваність від реального спілкування з одногрупниками та викладачем. У дистанційному форматі навчання та з викладачем у ролі консультанта, без традиційного викладу матеріалу важко забезпечити комфортні умови для навчання студентам поліетнічної групи.

Технологія модерації – це спосіб проведення навчальних занять, який швидше приводить до

результатів і дає можливість усім учасникам прийняти загальні рішення як власні. Модерація спрямована на розкриття потенційних можливостей студента та його здібностей. В основі явища модерації лежить використання спеціальних технологій, що допомагають організувати процес комунікації, обміну думками та висловлюваннями, які підводять учнів до ухвалення рішення за рахунок реалізації внутрішніх можливостей. Принципами модерації є прозорість, систематичність та комплексність. Фази модерації, які будуть задіяні на занятті:

- ініціація;
- занурення у тему;
- інформування та інструктування;
- опрацювання змісту теми;
- емоційна розрядка;
- підбиття підсумків.

Прикладом може бути аудиторне заняття, пов'язане з культурними особливостями. Викладач узяв за основу текст і завдання до нього, спрямовані на вивчення специфіки традицій та спадщини іншої країни. Як правило, це вправи, які формують комунікативні навички та вміння.

1. Чат: Студенти переміщуються класом і розповідають іншим студентам про національні традиції свого народу. Часто міняються партнерами та діляться своїми висновками.

2 Чат: У парах/групах обговорюються ці теми чи слова зі статті. Студенти наводять приклади з власного життя.

Рекомендації до заняття: Використовуйте слова: щорічний / паломництво / релігійний / обов'язок / подорож / пандемія / святе / місце / офіційні особи / заходи / спалах / інфекція / фракція / дорогий / духовний. Обговоріть теми, що сподобалися.

На етапі опрацювання теми використовуються аудіювання («вгадай відповіді»), «послухай і заповни пропуски»), питання на розуміння та рольова гра; під час емоційної розрядки використовуються гра «Муха – слон» з англійськими словами та фонетичне тренування.

У фазі підбиття підсумків проводиться дискусія на тему: «Кожен повинен у житті вирушити в паломництво», під час якої студенти доходять висновку про важливість поваги до чужої релігії, поділилися своєю думкою про релігійні свята у християнстві та мусульманстві. У ході такої роботи у студентів формується позитивний особистий погляд на культуру та релігію інших країн, який за належного закріплення може перерости в позитивний стереотип.

Викладач-тьютор здійснює педагогічний супровід студентів, організовуючи групові проекти. Робота

тьютора схожа на діяльність викладача-консультанта: він мотивує студентів на те, щоб вони спиралися на свої прагнення, досвід та здібності, а не просто відтворювали завчений матеріал. Тьютор пропонує проектну діяльність. Взаємодія з тьютором часто здійснюється дистанційно. Під час дистанційного навчання студентам запропоновано об'єднатися у групи та зробити проектні роботи, присвячені їхнім національним мовам. Представити проекти, присвячені українській, англійській та іранській мовам, які навчалися, повинні були англійською мовою. У групах студенти розділяють обов'язки та зрідка звертаються до викладача за допомогою. Кожен може зробити свій посильний внесок у проект та отримати позитивний досвід групової роботи, що важливо для студентів молодших курсів.

Викладач-тренер навчає не лише спеціальності, а й майстерності оволодіння студентом майбутньою професійною діяльністю через систему засвоєння певних знань. Функція тренера може полягати в підготовці до публічних виступів на наукових конференціях зі спеціальності, що проводяться англійською мовою.

Однією з основних вимог до організації освітнього процесу є виявлення особливостей і мотивів учнів, як прихованих, так і очевидних. Так студенти підтримують один одного у навчанні, під час виконання завдань. Відзначається згуртованість невеликих колективів. Є явний лідер у групі, який добре володіє обома мовами та робить успіхи у вивченні англійської мови.

У рамках розвитку етнокультурної взаємодії викладачі Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка проводили гру «Сусіди мрії». Текст завдання був таким: «Уявіть, що Ви (Ваша родина) збираєтеся переїхати до Києва, у трикімнатну квартиру на 5-му поверсі багатоквартирного будинку. У Вас є можливість вибирати серед кількох варіантів однотипних квартир та познайомитися з людьми, які проживають на тій самій сходовій клітці. Якому сусідству Ви віддали б перевагу і чому?»

● Громадянин США, відряджений у представництво автомобільної фірми у Києві, з дружиною та трирічною донькою.

● Іранська сім'я з п'ятьма дітьми віком від чотирьох до п'ятнадцяти років, чоловік працює на автозаправці, дружина – домогосподарка.

● Українська сім'я, яка проживає в будинку протягом десяти років: чоловік (менеджер), дружина (вчителька), дитина восьми років. Найближчим часом очікується народження другої дитини.

● Група громадян Індії, переважно молоді чоловіки, будівельна бригада.

• Молодий китаєць зі своєю польською подругою. Він закінчує магістратуру в університеті та збирається одружитися.

Ця гра була запропонована моноетнічним та поліетнічним групам студентів бакалаврату та магістратури. Зацікавившись цією темою, студенти запропонували провести таку гру дистанційно і серед своїх одногрупників, які тепер навчаються у вузах України та за кордоном. Описане завдання викликало невідомий інтерес у студентів. Відповіді на нього, навіть у межах однієї групи, були часто прямо протилежними, і аргументи, які наводили одногрупники, здавалися часом незрозумілими через різницю менталітетів. Результати дослідження показали, що в дистанційному форматі навчання у багатонаціональній групі добре зарекомендували себе дві моделі взаємодії: консультації та тьюторство, їх найпростіше здійснювати онлайн, оскільки немає необхідності особистої участі. Дистанційний формат

навчання – вимушений захід, у ньому ще немає великого досвіду роботи. Роль викладача – фасилітатора, модератора та тренера – ефективно застосовувати очно. Вибрана роль залежить від завдань, поставлених перед студентами та викладачем у поліетнічній групі. У пошуку мотивації до навчання у такій групі найкраще буде звертатися до багатонаціональності студентів, оскільки дисципліна «Іноземна мова» сприяє як вивченню іншої мови, так і адаптації до чужої культури. Викладач у цьому випадку – носій як своєї культури, так і культури мови, яка вивчається.

Висновки. Було розглянуто п'ять моделей взаємодії «викладач – студенти» у різних групах. Кожна модель має незаперечні переваги для різних видів діяльності. Вважаємо, що важливо змінювати моделі роботи в групах на очному та дистанційному навчанні. Кожна з них сприяє зростанню викладацької компетенції та суб'єктної позиції студента та позитивно впливає на освітню взаємодію.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Adzima K. Examining Online Cheating in Higher Education Using Traditional Classroom Cheating as a Guide. *The Electronic Journal of e-Learning*. 2020. Vol. 18. № 6. P. 476–493. DOI: 10.34190/JEL.18.6.002.
2. Chaka C., Nkhobo T., Lephala M. Leveraging MoyaMA, WhatsApp and Online Discussion Forum to Support Students at an Open and Distance e-Learning University. *The Electronic Journal of e-Learning*. 2020. Vol. 18. № 6. P. 494–515. DOI: 10.34190/JEL.18.6.003.
3. Chen X., Zou D., Xie H., et al. Past, present, and future of smart learning: a topic-based bibliometric analysis. *International Journal of Educational Technology in Higher Education*. 2021. Vol. 18. № 2. DOI: <https://doi.org/10.1186/s41239-020-00239-6>.
4. Han S., Resta P. E. Virtually authentic: Graduate students' perspective changes toward authentic learning while collaborating in a virtual world. *Online Learning*. 2020. Vol. 24. № 4. P. 5–27. DOI: <http://dx.doi.org/10.24059/olj.v24i4.2326>.
5. Hew K. F., Jia C., Gonda D. E., et al. Transitioning to the “new normal” of learning in unpredictable times: pedagogical practices and learning performance in fully online flipped classrooms. *International Journal of Educational Technology in Higher Education*. № 17. Article 57. DOI: <https://doi.org/10.1186/s41239-020-00234-x>.
6. Lowenthal P. R., Moore R. L. Exploring student perceptions of Flipgrid in online course. *Online Learning*. 2020. Vol. 24. № 4. P. 28–41. DOI: <https://doi.org/10.24059/olj.v24i4.2335>.
7. Metruk R. EFL Learners' Perspectives on the use of Smartphones in Higher Education Settings in Slovakia. *The Electronic Journal of e-Learning*. 2020. Vol. 18. № 6. P. 537–549. DOI: 10.34190/LEL.18.6.006.
8. Zimmerman W., Altman B., Simunich B., et al. Evaluating online course quality: A study on implementation of course quality standards. *Online Learning*. 2020. Vol. 24. № 4. P. 147–163. DOI: <https://doi.org/10.24059/olj.v24i4.2325>.

REFERENCES

1. Adzima K. Examining Online Cheating in Higher Education Using Traditional Classroom Cheating as a Guide. *The Electronic Journal of e-Learning*. 2020. Vol. 18, No. 6. P. 476–493. DOI: 10.34190/JEL.18.6.002.
2. Chaka C., Nkhobo T., Lephala M. Leveraging MoyaMA, WhatsApp and Online Discussion Forum to Support Students at an Open and Distance e-Learning University. *The Electronic Journal of e-Learning*. 2020. Vol. 18, No. 6. P. 494–515. DOI: 10.34190/JEL.18.6.003.
3. Chen X., Zou D., Xie H., et al. Past, present, and future of smart learning: a topic-based bibliometric analysis. *International Journal of Educational Technology in Higher Education*. 2021. Vol. 18, No. 2. DOI: <https://doi.org/10.1186/s41239-020-00239-6>.
4. Han S., Resta P. E. Virtually authentic: Graduate students' perspective changes toward authentic learning while collaborating in a virtual world. *Online Learning*. 2020. Vol. 24, No. 4. P. 5–27. DOI: <http://dx.doi.org/10.24059/olj.v24i4.2326>.
5. Hew K. F., Jia C., Gonda D. E., et al. Transitioning to the “new normal” of learning in unpredictable times: pedagogical practices and learning performance in fully online flipped classrooms. *International Journal of Educational Technology in Higher Education*. 2020. No. 17. Article 57. DOI: <https://doi.org/10.1186/s41239-020-00234-x>.
6. Lowenthal P. R., Moore R. L. Exploring student perceptions of Flipgrid in online course. *Online Learning*. 2020. Vol. 24, No. 4. P. 28–41. DOI: <https://doi.org/10.24059/olj.v24i4.2335>.
7. Metruk R. EFL Learners' Perspectives on the use of Smartphones in Higher Education Settings in Slovakia. *The Electronic Journal of e-Learning*. 2020. Vol. 18, No. 6. P. 537–549. DOI: 10.34190/LEL.18.6.006.
8. Zimmerman W., Altman B., Simunich B., et al. Evaluating online course quality: A study on implementation of course quality standards. *Online Learning*. 2020. Vol. 24, No. 4. P. 147–163. DOI: <https://doi.org/10.24059/olj.v24i4.2325>.